

Izjava glavnog tužioca Specijalnog istražnog tima 29. jul 2014. godine

Osnovni podaci

U septembru 2011. godine Evropska unija je osnovala Specijalni istražni tim u nameri da sprovede punu krivičnu istragu navoda sadržanih u izveštaju kojega je izvestilac Dick Marty podneo Savetu Evrope. Ja sam imenovan glavnim tužiocem koji će da vodi Specijalni istražni tim i u oktobru 2011. sam stupio na tu funkciju.

Tokom prethodne dve i po godine, Specijalni istražni tim proveo je intenzivnu i detaljnu istragu u vezi navoda sadržanih u izveštaju Dicka Martya. Istraga je obuhvatila ispitivanje stotina svedoka u raznim evropskim zemljama i drugde. Ona je isto tako obuhvatila pregledavanje hiljada strana dokumenata objavljenih od strane mnogih organizacija i pojedinaca u vezi Kosova tokom i nakon vremenskog perioda pokrivenog fokusom naše istrage.

Za Specijalni istražni tim ovo je bio iznimno zahtevan zadatak. Tokom istrage bavili smo se dešavanjima od pre petnaest godina u vezi kojih uopšte nema ili ima tek malo fizičkih dokaza. Mnogi svedoci za koje smo verovali da imaju relevantne informacije za istragu su u međuvremenu umrli ili su postali nemoćni te kao takvi više nisu u mogućnosti da daju svoje svedočenje. Isto tako, određeni broj potencijalnih svedoka koje je Specijalni istražni tim identifikovao nisu bili ispitani iz razloga što nismo bili u mogućnosti da potvrdimo njihovo trenutno prebivalište. Na kraju, suočavali smo se sa izazovima zbog klime zastrašivanja putem koje se pokušavalo potkopati istrage protiv onih koji su povezani s bivšom Oslobodilačkom vojskom Kosova, OVK.

Opšti nalazi

Usprkos ovim poteškoćama, uveren sam da je Specijalni istražni tim sproveo najsveobuhvatniju istragu ikad sprovedenu u vezi zločina izvršenih u vremenu nakon završetka rata na Kosovu u junu 1999. godine. Na osnovu rezultata istrage, verujemo da će Specijalni istražni tim biti u mogućnosti da podigne optužnicu protiv određenih visoko pozicioniranih predstavnika bivše Oslobodilačke vojske Kosova. Ovi pojedinci snose odgovornost za sprovođenje kampanje progona koja je bila usmerena protiv etničkih Srba, Roma i drugog manjinskog stanovništva na Kosovu, kao i protiv kosovskih Albanaca koji su bili označeni kao saradnici Srba i koji su puno češće bili politički protivnici rukovodstva OVK.

Informacije koje je sakupio Specijalni istražni tim upućuju da su određeni elementi OVK namerno za cilj izabrali manjinsko stanovništvo i progonom koji je uključivao protivpravno lišavanje života, otmice,

prisilne nestanke lica, protivpravno zatvaranje u zatvorima na Kosovu i Albaniji, seksualno nasilje, druge oblike nehumanog postupanja, prisilni progon pojedinaca iz njihovih domova i zajednica, kao i skrnavljenje i uništavanje crkava i drugih verskih objekata. Ovo je

na kraju rezultiralo etničkim čišćenjem velikog dela srpskog i romskog stanovništva dela Kosova južno od reke Ibar uz iznimku nekoliko raštrkanih manjinskih enklava. Pored toga, otkrili smo da su izvesni elementi OVK bili uključeni u neprekidnu kampanju nasilja i zastrašivanja tokom 1998. i 1999. godine usmerenu protiv njihovih političkih protivnika iz redova kosovskih Albanaca, a koju su uključivala dela vansudskog lišavanja života, protivpravnog zatvaranja i nehumanog postupanja.

Verujemo da postoje ubedljivi dokazi da ti zločini nisu izvršeni od strane pojedinaca koji su se izmakli kontroli i koji su postupali po svom sopstvenom nahođenju već da su oni izvršeni na organizovani način te da je njihovo izvršenje bilo odobreno od strane određenih pojedinaca iz najviših nivoa rukovodstva OVK. Široko rasprostranjena i sistematska priroda ovih zločina izvršenih u vremenskom periodu po završetku rata u junu 1999. godine opravdava krivično gonjenje po osnovu zločina protiv čovečnosti. Shodno tome, očekujemo da u ovoj stvari takve optužbe mogu biti delom optužnice protiv nekoliko visoko pozicioniranih predstavnika bivše OVK kao i da će optužnica u sebi sadržavati optužbe za izvršenje ratnih zločina kao i neka kršenja kosovskih zakona, uključujući ubistva.

Neka od krivičnih dela iz domaćeg zakonodavstva, uključujući mučenje, neće biti moguće obuhvatiti krivičnim gonjenjem zato što su, s obzirom na činjenicu da je prošlo 15 godina od izvršenja, ta krivična dela obuhvaćena zastarom. S obzirom da u ovom trenutku još nije moguće podići optužnicu iz razloga što sud još nije osnovan, mi nismo u mogućnosti da prekinemo tok perioda zastare krivičnih dela. Ja ne verujem da će ovo imati štetan učinak na ovaj predmet, posebno s obzirom na činjenicu da će izvršenje većine ovih krivičnih dela najverovatnije biti obuhvaćeno optužnicom u kontekstu kršenja međunarodnog humanitarnog prava za koja ne postoje rokovi zastare.

S obzirom na činjenicu da predstavljamo istražno telo zaduženo za krivično gonjenje, očevidno je da je u centru našeg rada po pitanju krivičnih dela koje sam već opisao bilo tražiti i prikupiti dokaze o izvršenju krivičnih dela. Bez obzira što to nije bila naša glavna odgovornost, mi smo ipak osetili jaku obavezu da učinimo sve što je moguće kako bismo otkrili sudbinu ljudi koji su nestali 1998. i 1999. godine i koji do danas nisu pronađeni. Nažalost, do sada nismo uspeli da dođemo do više informacija koje bi nas dovele do lokacija sa telima odnosno koje bi otkrile mesta na kojima su nestala lica. Nema potrebe posebno naglašavati da će potraga za ovim informacijama ostati jedan od najvećih prioriteta za Specijalni istražni tim, ne samo za potrebe naše istrage već i zbog presudnog humanitarnog interesa kako bi se obezbedili odgovori koji su već odavno trebali biti ponuđeni porodicama svih etničkih pripadnosti čije su voljene osobe nestale tokom tog vremenskog perioda.

Sve u svemu, nitko ne treba da bude iznenađen rezultatima naše istrage s obzirom da su oni saglasni s izveštajem Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) naslovljenim "As seen as told, Volume II" (*Kako viđeno tako i rečeno, drugi deo*) iz 1999. godine, kao i s izveštajem "Abuses Against Serbs and Roma in the New Kosovo" (*Nasilje protiv Srba i Roma na novom Kosovu*) objavljenom od strane

organizacije Human Rights Watch (HRW). Ovo je prvi put ikada da su navodi iz ovih izveštaja, kao i iz izveštaja Dicka Marty, postali predmetom pravosudnog preispitivanja u kontekstu krivične istrage u vezi celog Kosova. Iako predmeti koje Specijalni istražni tim pokrene očevidno neće u celosti ponoviti ove izveštaje, tema koja se kroz ove izveštaje provlači je kampanja progona koju su vodila određena visoko pozicionirana lica iz rukovodstva OVK u ovom trenutku se poklapa s rezultatima ove istrage.

Uzimanje i trgovina organima

Premda se izveštaj Dicka Marty bavio sa celim nizom navoda i govorio je o nestancima, zatvaranjima i ubistvima pripadnika etničkih manjina kao i političkih protivnika iz redova kosovskih Albanaca, deo izveštaja koji je zbog svoje senzacionalističke prirode privukao najviše pažnje su navodi o ubistvima za potrebe uzimanja i trgovine ljudskim organima. Kao što sam već istakao, rezultati naše istrage velikim delom se poklapaju s nalazima iz izveštaja Dicka Martya što se odnosi i na navode vezane za ovo pitanje. Mi u ovom trenutku nismo došli do nivoa dokaza koji bi obezbedili krivično gonjenje za takva krivična dela. Kao što je to bio slučaj sa istragom koju je sproveo Dick Marty, i mi smo se susreli s velikim izazovima po pitanju pribavljanja takvih dokaza. To ne znači da ti dokazi neće doći na videlo i mi u svakom slučaju energično nastavljamo s naporima da do njih dođemo. Znači, mi svakako nismo odbacili valjanost ovih navoda. Iako za sada ja još uvek ne verujem da postoje jaki dokazni osnovi na temelju kojih bi se moglo zaključiti da je moguće podignuti optužnice i po ovom pitanju, ja osećam naročitu obavezu da se ovim posebno bavim s obzirom na pažnju koje je ovo pitanje dobilo.

U ovom momentu mogu da kažem da postoje ubedljive indicije da se ova praksa dešavala u veoma ograničenom obimu i da je broj ubijenih lica u svrhu uzimanja i trgovanja njihovim organima veoma mali. Ovaj se zaključak poklapa s navodima iz izveštaja Dicka Martya, posebno da je "šaćica" lica bila izložena ovoj vrsti krivičnog dela. Upotreba termina "šaćica" od strane Dicka Martya je bila namerna i ima doslovno značenje. Ne postoje indicije koje bi naznačile da je ova praksa bila rasprostranjenija kao što ne postoje niti indicije da je većina nestalih ili ubijenih pripadnika etničkih manjina postala žrtvom ove prakse. Izjave pojedinaca koje sugerišu da su stotine ljudi ubijene u nameri da se trguje njihovim organima u celosti su nepoduprte informacijama koje nama stoje na raspolaganju, kao i informacijama koje je imao Dick Marty. U slučaju da je i jedno lice ijedno lice bilo izloženo takvoj užasavajućoj praksi, a mi verujemo da jedan manji broj lica jeste, to predstavlja užasnu tragediju i činjenica da se to desilo u manjem broju slučajeva ne umanjuje divljaštvo takvog zlodela. Ali isto tako, ničemu ne služi uvećavanje broja takvih slučajeva i stvaranje nepotrebnog bola i strepnje porodicama koje još ne znaju sudbinu svojih voljenih te njihovo navođenje da zamišljaju razmere užasa.

Pravosudni postupak

U vezi krivičnih dela za koje Specijalni istražni tim raspolaže s dokazima koji mogu poslužiti za krivično gonjenje, neće doći do podizanja optužnice sve dok se ne osnuje specijalistički sud koji će da sudi po ovim predmetima. Nadamo se da će do toga doći početkom sledeće godine. U vremenu do tada, dodatni dokazi mogu da se pojave što će očevidno da ima uticaja na formu optužnice koja će da bude

podignuta. Stoga, ovo je neobična situacija, zapravo situacija bez presedana u međunarodnoj pravdi u kojoj je došlo do osnivanja specijalnog tužilaštva s punim istražnim ovlastima i mandatom da podigne optužnice ali u kojoj ne postoji održiv sud pri kome optužnice mogu da se podignu. Stoga, izjava o nalazima istrage koju danas dajem služi samo u svrhu privremene objave do trenutka podizanja merodavne optužnice.

U vezi samog postupka, od samog početka postajalo je priznanje od strane Evropske unije da su u ovoj stvari bile potrebne određene izvanredne mere kako bi se sproveo i obezbedio integritet istrage ove prirode. Ovo je dovelo do osnivanja Specijalnog istražnog tima kao autonomne istražne jedinice smeštene van Kosova, u Briselu. Ista vrsta razmatranja uzeta u obzir prilikom osnivanja Specijalnog istražnog tima kao autonomnog organa zaduženog za istragu i krivično gonjenje uzeta je u obzir po pitanju osnivanja suda s određenim garancijama koje će da obezbede sredstva za pravično i bezbedno suđenje u ovoj stvari.

U pogledu predviđenog suda, želi da se pozabavim određenom zabrinutošću koja je došla od pojedinaca na Kosovu o tome da će ovo biti specijalni sud samo za OVK i da će da ignoriše zločine počinjene od strane drugih lica. U stvarnosti je Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (ICTY) imao nadležnost za zločine izvršene tokom perioda ratnog sukoba sve do prestanka rata sredinom juna 1999. godine. U skladu sa svojim mandatom, ICTY je preduzeo krivično gonjenje protiv više visoko pozicioniranih srpskih dužnosnika za krivična dela protiv čovečnosti i ratne zločine izvršene tokom tog vremenskog perioda protiv žrtava kosovskih Albanaca. Međutim, ICTY je bio sprečen da preduzme krivično gonjenje za zločine izvršene u periodu posle rata, a koji je primarni fokus naše istrage, jer im njihova nadležnost nije dozvolila krivično gonjenje za krivična dela izvršena van oružanog sukoba. 2000. godine, tužilac Carla del Ponte je zatražila izmene statuta koje bi dozvolile preduzimanje istrage i krivičnog gonjenja za krivična dela izvršena u tom vremenu, ali nije došlo do postupanja po njenom zahtevu. Iz tog razloga krivična dela izvršena na Kosovu u vremenu pre i tokom rata su najvećim delom bila procesuirana od strane ICTY. Većina ovih predmeta odnosila se na izvršioci srpske nacionalnosti. Ono što je naša istraga postigla i što će sud da postigne je popunjavanje praznine nastale ograničenjima u nadležnosti ICTY. U stvarnosti su glavni izvršioci u periodu posle rata bila određena lica povezana s OVK, ali ne s namerom da se oni izdvoje i da prema njima bude postupano strože nego prema drugima. Ovde se radi o tome da i oni trebaju da budu izloženi istom postupku međunarodne pravde kao što je to prethodno bio slučaj s izvršiocima srpske nacionalnosti.

Preduzeti su koraci da se osnuje ovaj specijalistički sud i, uzimajući u obzir činjenicu da sam ja razočaran što taj sud još nije osnovan, moje je razumevanje da je ovo složen proces koji uključuje na neki način ploidbu nepoznatim morima. Rad po ovom pitanju kroz birokraciju raznih institucija Evropske unije, postizanje konsenzusa svih 28 država članica, obezbeđivanje posvećenosti države domaćina i rešavanje njenih zabrinutosti, te na kraju završavanje pravnih i proceduralnih mera na Kosovu koje su neophodne za osnivanje suda bio je neverovatno komplikovan i vremenski zahtevan proces. Premda je većina tih koraka do sada završena i kosovska vlada i skupština su se formalno obavezali na osnivanje suda uz

davanje svih neophodnih garancija, pre samog početka rada suda potrebno je još izvršiti određene zakonske izmene na Kosovu. Ovi proceduralni koraci mogu da budu preduzeti tek nakon osnivanja nove skupštine Kosova u skladu s nedavno održanim izborima. Specijalni istražni tim će moći da podigne optužnicu u ovoj stvari tek posle osnivanja suda i imenovanja sudija. Dok do toga ne dođe, pojediniosti vezane za nalaze istrage Specijalnog istražnog tima i njegov dokazni materijal će da ostanu nedostupni i neće doći do daljnjeg javnog objavljivanja pojediniosti u vezi istrage. U međuvremenu, Specijalni istražni tim će nastaviti sa svojim istražnim radnjama kako bi podupreo svoje nalaze i još više ojačao ovaj predmet. Ja želim da snažno podstaknem vladu i skupštinu Kosova kao i EU da ubrzaju okončanje ovog procesa i osnuju sud početkom sledeće godine.

Zastraživanje svedoka

Kao što sam malopre naglasio, Specijalni istražni tim se suočavao sa značajnim izazovima tokom svoje istrage i mi smo uvideli da će se nastavkom našeg rada ti izazovi nastaviti. Iako sam ubeđen da će biti dovoljno dokaza da se podigne optužnica kada se za to stvore proceduralni uslovi, ja moram da kažem da, kao i u svakoj drugoj krivičnoj istrazi, stvari mogu da se promene i da je nemoguće ponuditi absolutne garancije za određene rezultate. Stvar koja me najviše brine je ista ona o kojoj sam govorio na početku izlaganja, a radi se o klimi zastrašivanja svedoka. Tokom napretka ove istrage pojavili su se aktivni naponi da se ista potkopa na način da se utiče na svedoke i ti naponi još uvek traju. Do sada smo preduzeli korake da sprečimo učinak takvog zastrašivanja svedoka i nastavićemo da preduzimamo te mere i ubuduće. Aktivno ćemo da istražujemo takve aktivnosti i preduzećemo krivično gonjenje svih pojedinaca za koje utvrdimo da su delom tih aktivnosti. Verovatno ne postoji niti jedna veća pretnja vladavini prava na Kosovu i napretku Kosova prema evropskoj budućnosti od takve šireće prakse. Narod na Kosovu će nastaviti da plaća cenu dok nekolicina moćnika nastavlja s ometanjem istraga u vezi njihovih kriminalnih delatnosti i takva je praksa loša za celu zemlju. Lica umešana u nasilje ili pretnje nasiljem protiv svedoka, lica na političkim pozicijama ili u medijima koja napadaju svedoke zato što se usuđuju da javno govore nisu oni koji brane Kosovo. Oni su ti koji izdaju budućnost Kosova.

Glavni tužilac

Pored izjave o rezultatima istrage, ja želim da ovu priliku iskoristim i da najavim da će moj rad u svojstvu glavnog tužioca biti završen dana 23. avgusta. Kada su mi predložili da preuzmem ovu funkciju sredinom 2011. godine, ja sam se složio da ovu funkciju preuzmem na maksimalno tri godine kako bi ovaj proces proveo kroz fazu primarne istrage. S obzirom da će oba ova merila uskoro biti ispunjena verujem da je ovo prikladno vreme za moj odlazak kako bi svom nasledniku omogućio kontinuitet u ovom predmetu kroz fazu pred i tokom suđenja.

S obzirom da se pripremam da završim svoj rad u Specijalnom istražnom timu, želim da odam priznanje svojim kolegama u Specijalnom istražnom timu za ogroman posao koji su do sada obavili

i da im na ovaj način izrazim zahvalnost. Ova neverovatna grupa profesionalaca, tužioca, istražilaca, pravnika, analitičara i ostalih zaposlenika iz 18 zemalja Evropske unije, Kanade i Sjedinjenih Američkih Država radila je na ovoj istrazi uprkos lošim izgledima. Zahvaljujući njihovoj predanosti, profesionalizmu i marljivosti stigli smo dovde i ja sam ubeđen da će oni da nastave s ovom istragom do momenta podizanja optužnice.

Bio bi nemaran kad ne bi naglasio doprinos naših ostalih partnera. Viši dužnosnici u vladi Kosova zaslužuju priznanje za sve što su preduzeli kako bi omogućili sprovođenje ove istrage iako im to očividno nije uvek bilo lako. Od samog početka, predsednica Jahjaga nam je pružila punu podršku i prepoznala je da je rešenje ovih pitanja i čvrsta predanost vladavini prava bilo u interesu Kosova. Isto tako, vlade susednih zemalja, kao na primer Crne Gore i Albanije, su bile od velike pomoći i odazvale su se našim pozivima za potpunu saradnju. Vlada Srbije pod vodstvom premijera Vučića kao i prethodnog premijera Dačića uradila je sve u svojoj moći kako bi nam pomogla tokom ovog procesa, ali je isto tako uložila velike napore kako se ne bi mešala u nezavisnost našeg rada. Naš glavni operativni sagovornik ispred srpskih vlasti je bio tužilac za ratne zločine, Vladimir Vukčević, te su on i njegovi saradnici iz tužilaštva za ratne zločine bili od neverovatne pomoći i pri tome su u potpunosti poštivali našu nezavisnost.

Sarađivali smo i s udruženjima žrtava, preživelih lica kao i nestalih lica i njihova volja da nam pomognu uprkos činjenici da je proteklo mnogo vremena je uvelike pomogla našem radu. Isto tako, određeni broj nacionalnih vlada kao i delovi međunarodnih organizacija i nevladinih organizacija su nam dostavili informacije i obezbedili da ispitamo njihove relevantne zaposlenika u svojstvu svedoka. Iako smo imali koristi od ponuđenih informacija kao i od pristupa svedocima, potreba za saradnjom tokom nastavka istražnog procesa kao i tokom krivičnog gonjenja će se nastaviti. Želim da ih ohrabrim, kao i sve druge organizacije ili pojedince koji imaju relevantne informacije, da pronađu način da ih podele sa predstavnicima Specijalnog istražnog tima. Pored toga, određen broj zemalja nam je ponudio pomoć u vezi zaštite svedoka. Zahvalni smo za sve obaveze koje su u tom smislu preduzete, ali će nam i ovde biti potrebna pomoć u nastavku istrage kao i tokom samog suđenja.

Na kraju, države članice Evropske unije, Evropska služba za vanjsko dejstvovanje i vlada Sjedinjenih Američkih Država su obezbedile neprocenjivu podršku te obezbedili da se ovaj proces s uspehom pokrene. Kao američki diplomat i tužilac koji je vodio ovu inicijativu Evropske unije tokom zadnje tri godine, mogu da otvoreno izjavim da ovo predstavlja odličan primer šta je sve moguće postići putem operativne saradnje između Sjedinjenih Američkih Država i Evropske unije.

Zaključak

Zaključno želim da naglasim sledeću važnu stvar. U pokušaju da si obezbede zaštitu, određena lica su pokušavala predstaviti ovu istragu kao napad na borbu Kosova za

slobodu ili kao napad na OVK kao organizaciju. Mnogi Kosovari su se pridružili OVK u najboljoj nameri i odbili su da učestvuju u raširenom vršenju krivičnih dela posle rata. Neki od njih su pokazali veliku hrabrost i integritet time što su se javili da svedoče i kažu šta znaju o onima koji su pošli drugim putem, o onima na rukovodećim mestima koji su prihvatili vršenje krivičnih dela i koji su hteli da iskoriste OVK za postizanje svoje lične ciljeve. Treba da bude jasno da je ova istraga, kao i sve optužbe koje iz nje proisteknu, usmerena protiv pojedinaca koji su u sadejstvu s drugima izvršili ta krivična dela, a ne protiv OVK kao celine.

Isto tako, ova istraga nije pokušaj revizije historije kako su neki pokušali da je predstave. Ja sam bio na Kosovu 1998. i 1999. godine i bio sam zadužen za istragu koju je u to vreme sprovodio ICTY u vezi zločina izvršenih od strane Srba u tom vremenu te sam isto tako bio jedan od autora optužnice protiv Slobodana Miloševića i drugih za zločine izvršene protiv žrtava iz redova kosovskih Albanaca. Imao sam vodeću ulogu u ekshumacijama masovnih grobnica u leto 1999. godine kada je ekshumirano više hiljada kosovskih albanskih žrtava. Posetio sam mnogobrojna mesta zločina širom Kosova i proveo mnoge sate razgovarajući sa žrtvama i članovima porodica koje su izgubile svoje voljene. Iz tog razloga i s obzirom na moj veoma direktan rad ja imam jasno razumevanje u vezi onog šta se desilo na Kosovu u periodu pre rata 1999. godine kao i tokom samog rata.

Bez obzira na okolnosti koje su do rata dovele, ne postoji ništa što opravdava namerne napade na nedužne pojedince. Ono šta se desilo nakon sukoba nije imalo nikakve veze s odbranom Kosova ili s borbom za slobodu. Ovo je bio brutalan napad na značajan deo civilnog stanovništva. Bio je usmeren protiv gotovo svih Srba koji su želeli da ostanu na Kosovu, mnogi od kojih su bili stari i nemoćni. Bio je usmeren protiv Roma i drugih entičkih manjina, protiv kosovskih Albanaca koji su se suprotstavili tome da mala grupa pojedinaca u OVK ima monopol na vlast. Na kraju, ovo nema veze s nekim velikim ciljem, već ima veze s određenim licima iz rukovodstva OVK koji su iskoristili elemente te organizacije za izvršenje nasilja u nameri da prigrabe političku vlast i lično bogatstvo za sebe. I kao pojedinci oni moraju da snose odgovornost za zločine koje su izvršili.